

után Franciországot dobják zsákmányul a Szörnyetegeknek... s fasiszta lesz Európa. Kolnai könyve, amelynek célja nem is annyira a tömegek, mint az értelmi elit szakyszerű felvilágosítása a náciizmus lényegéről, komoly erőfeszítést jelent az emberiség számára kedvezőbb megoldás szolgálatában. (Fejtő Ferenc)

U J M A G Y A R K Ö L T Ő K

Ez a kor nem érdemel egy-két versnél többet, — írta nemrég a legjelentősebb magyar irodalmi folyóirat kritikai rovatában egy tehetséges fiatal költő — s ezzel nemcsak a maga, de nemzedék- és pályatársai legtöbbjének negatív állásfoglalását fejezte ki, akaratlanul is minden korok problémáival szemben. Azt persze már meg se látta, hogy e begubózó szemlélet maga is a kor terméke: a homo aestheticus menekülése művészet-ellenes napjainkból, amelyekben a hivatalos mérő-ón csak az érdekeit kiszolgáló művészetet fogadja el, s visszahatás a politikai költészet amaz áradására, mely az elmúlt években többé-kevésbé becsületes szándékával, de sokszor csikorgó dilettantizmusával bőszített ügyészt és — hozzáértőt egyaránt.

Elzárkózhat-e vajjon költő a korától? A l'art pour l'art korszak költőit s a fentidézett költő műveit nézve, igen. De nevezhető-e teljes értékű költőnek az, ki a környező világból csak a holdat, a naplementét, a fákat, a tücsköt, a szelet, az őszt, tehát a környezet két komponensének egyikét: a természetet hajlandó csupán tudomásul venni, a másik s fontosabb rangú komponens: a társadalom mellőzésével. S aki önnön életéből csak a nagy hármass-élményt érzi: a születés-szerelem-halál aláhuzott (s elkopott) jelzőtábláit, de ami e három stáció között van s mind művészi nyersanyagként, mind document humainként többet jelent ezeknél, azt méltatlannak találja tollára?

Könnyelműség volna e régen vajdó kérdést, mely az ethika és esztétika rokon s egyben ellentétes viszonyának tisztázását rejti, sommás ítélettel elintézni. Bizonyos csak az, hogy a társadalom tudomásulvételéből még nem folyik, hogy a költő pártpolitikai s főleg művésziellen költészetet csináljon; valamely költői oeuvre minden kimondott állásfoglalás nélkül is hú tűkre lehet korának s a költő minden politikai terminus mellőzésével is állást foglalhat. S bizonyos az is, hogy a kor elutasításának el-lenszenvesebb módja a struccköltészet, mégha kárpótol is művészi szépségekkel.

Önként vetődnek fel e kérdések s önként kínálkozik a felelet, amikor két új verskötetet kell megbirálnunk; vajjon mennyire tudnak vagy akarnak közönnnyel viseltetni koruk iránt tágabb értelemben vett nemzedékünk költői.

Kor és költői rang szerint *Fenyő Lászlót* illeti az elsőség, mint az u. n. „második Nyugat-generáció“ egyik legkiválóbbját. *Hűség* című most megjelent könyve magas színvonalon álló ismétlése zárt, egyéni lírájának. Ez a költő immár hatodik vagy hetedik kötetével következetesen megmarad indulása hangjainál, nem kér kölcsön sehonnan és senkitől, hatások és divatok érintetlenül hagyják. Olcsó, mai hasonlattal élve „fajtisztá“-nak nevezhetnők költészetét, csak önmagával keveredik: jellegzetes, egyéni típus a magyar költészetben. Verseiből akkor is reá le-

hetne ismerni, ha nem írná alá őket — s ez azért fontos, mert kortársai közül kevésre mondhatunk hasonlót.

Fenyő László egyetlen témája: önmaga a világban. De mennyi rezgés, mennyi szál, mennyi láthatatlan és vaskosan eleven kapocs fűzi őt a világhoz! Egész költészetének — amelytől el se tudjuk választani új kötetét — képlete: egy ember totális viszonya a világhoz.

*A régi zsebnaptárból átirom
az újra a telefonszámokat,
a neveket, a címeket —*

ily megdöbbenő egyszerűséggel kezdi egyik versét s e sorokban máris megjelent előttünk a társadalmi ember. Ha csak annyit mond a verse, hogy „Őszi padon“ ül a Városligetben, abban is ilyen szakaszok vannak:

*Egy napos padon üldögélek,
mint nyugdíjas, csendeske vénnek,
mint, nyugdíj nélkül, a szegények —*

s ez már összehasonlítás, már-már társadalmi kritika. Minden eleve eltökéltség nélkül, mintegy véletlenül érinti ezeket az égő kérdéseket egy-egy odavetett versszakban, mely minél akaratlanabb, annál hitelesebbnek hat.

*Jövel odakiönt s idebent
kristályos és sokszögű Rend —*

követeli, mint József Attila s e rendet máig csak a költészetben leli föl:

*Ez a költészet. — De az élet?
Szülkhomloku paraszt-cselének
vagyunk a becsapottjai.
Mindnyájan tudjuk: Al e rend,
mégis szolgáljuk, mint aki
józanul, nyitott szemmel lépre ment.*

S a közömbösök felé odakiált::

*Csak szíjjátok a sakk ópiumát,
a kártya söprő, tikkadt számumát,
nem tart soká már e játék-világ.*

Ime az apolitikus költő, ki ha nem rabja valami eleve eltökélt anti-szociális l'art pour l'art tendenczköltészet elvének, mint válik társadalmivá, korszerűvé, hitelessé, — igaz költővé.

Weöres Sándor új verskötete (*A teremtés dicsérete*. Janus Pannonius Társaság kiadása) ugyancsak azt bizonyítja, mint lehet korszerű költészetet művelni, anélkül, hogy a költő u. n. Zeitgedichtet írna. Őmaga *Harmadik nemzedék* c. versében így válaszol a rosszul értelmezett korszerűséget reklamáló, vershez nem értő szörszálhasogatóknak:

*„Politikátlan“ korosztály vagyunk? ha
„szociális“ versünket mind megpipáznák,
a plajbász csuca elkopik, fogadjunk —*

s ez annál figyelemreméltóbb, mert e cikk elején idézett megállapítást éppen Weöres könyvéről szóló recenziójában írta a kritikus, ki egyébként hasonló kora és osztályhelyzetű költőtársa. A kritikus — nincs okom el-

hallgatni a nevét: *Jékely Zoltán*, — alaposan póruljárt megállapításával, nemzedéktársai csak elméletben vallják, de nem gyakorolják azt, ha olyan igaz költők, aminő Weöres, akinek akár bibliai, akár más elvontabb tárgyú verseit, dalait vagy ódáit olvassuk, legtöbbször kicseng, mai, konkrét szemlélete. A történelem dialektikája éppen egyik vallásos verséből csendül ki:

*Hogy tartós legyen Egészed,
váltakoznak mind a részek.
Nem a megnyugvás a cél:
mind mozogjon, ami él.*

Maláj ábrándok c. versének első szakasza így hangzik:

*Ha egyszer hazatérek,
bilincsben visznek el,
ha másik létbe térek,
csengőkkel üznek el,
bambusz-tetóm leégett,
fiam sohase lesz,
hazám holland pogányé,
holttestem ördögé.*

Weöres vidéken él. A környékbeli grófkisasszonyról írt versében többek között ezt mondja:

*Dégoutant nép fia-lánya
érte gürcöl hét határba,
piszkuk föl nem ér elébe,
szeme kéklő égi béke —*

De érdemes volna az egész verset idézni. *Fiatalember az 1930-as években* c. epigrammája így szól:

*Nincs munkám. Karomat csak diszül adta az Isten.
Mint gyámoltalan agg, rágom a más kenyereét.
KüldjeteK új csillag talajára, ha nincs hely a Földön,
vagy vegyeteK bunkót s vágjateK engem agyon.*

De ugyanakkor, amikor számos versében ily világosan érezhető humanista velleitása, *Politico-epidémia* c. epigrammájában élesen tiltakozik a csak politikai érdekű s az irodalmi szempontokat mellőző skatulyázás ellen:

*Ugy nézik ma a verset, mint egy pártigazolványt:
vállalt elveidet kérdi az új kritikus.
Mert mi a lényeg a versben? az „álláspont“, a „szerepkör“
— vagy legalább eszerint mér ma az új kritikus.
Csilingjön egy elv a nyakadban, mint a kutyán a biléta,
másképp sintér-mód elcsip az új kritikus.
Hogyha akol büze nélkül akarsz kószálni, magadban:
„l'art pour l'art költő!“ — bömböl az új kritikus.*

Ez utóbbi idézetből látható, mily megoldatlan ma még, hogy mit nevezhetünk politikai költészetnek, (olyan értelemben, hogy a politika nem lapítja agyon a költészetet.) Költő és kritikus egyaránt sötétben tapogatózik s talán egyetlen mérték egyelőre az, hogy érezhető-e a versen az előre eltökéltség, vagy sem. (*Hollós Korvin Lajos*)